

ДЕРЖАВНИЙ ТА НЕДЕРЖАВНИЙ СЕКТОРИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНИ

УДК 364.334.5](477):061.1/.2

Скочко М.

аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, (м. Умань, Україна)

skochko1993@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Забезпечення діяльності державних та недержавних організацій сприяє: наданню належної психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам, напрацюванню підходів до подолання конфліктів. Визначається роль громадських організацій в роботі соціальної сфери України і орієнтується на українське суспільство. Проаналізовано потенціал громадських об'єднань, зв'язок між розвитком громадських організацій соціального спрямування та стабільністю в країні. Встановлено, що співробітництво між організаціями державного та недержавного секторів є ефективним механізмом. Мета статті полягає в охарактеризуванні діяльності державного на недержавного секторів у сфері надання соціальних послуг в українській сільській місцевості, показати важливість взаємозв'язку державного та громадського секторів.

Ключові слова: Соціальні послуги, соціальне обслуговування, державні організації, недержавні організації, громадські організації, грант, соціальна сфера.

STATE AND NON-STATE SECTORS IN THE FIELD OF RURAL SOCIAL SERVICES OF UKRAINE

UDC 364.334.5](477):061.1/.2

Skochko M.

graduate student of the Department of Social Pedagogy and Social Work,

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, (Uman, Ukraine)

skochko1993@ukr.net

ABSTRACT

Ensuring the activities of state and non-governmental organizations contributes to: providing appropriate psychological assistance to internally displaced persons, developing approaches to overcoming conflicts. The role of public organizations in the work of the social sphere of Ukraine is determined and is focused on the Ukrainian society. The potential of public associations, the connection between the development of public social organizations and stability in the country are analyzed. It has been established that cooperation between public and private sector organizations is an effective mechanism. The purpose of the article it is to characterize the activities of the state and non-state sectors in the field of social services in Ukrainian rural areas.

Keywords: Social services, social services, state organizations, non-state organizations, state organizations, grants, social area, non-state organization of social area, public associations.

Складний період політичних та соціальних трансформацій, економічна нестабільність, які переживає сьогодні Україна, позначились на розвитку нових форм участі громади у розв'язанні соціальних проблем. За сучасних економічних та політичних умов українська держава часто уникає розгляду широкого кола питань, що стосуються життя знедолених, залишаючи за собою переважно лише функцію їхнього соціального захисту. Тому зростає роль громадських організацій, асоціацій та груп громадян, зокрема тих, що об'єднують представників різних об'єктів соціальної політики.

В Україні недержавні громадські організації, як основний інститут громадянського суспільства, пройшли свій складний шлях становлення і стали актуальною темою для дослідження українських науковців. Дослідженням діяльності громадських організацій в Україні займалися науковці В. Балабін, В. Білецький, О. Ващук, О. Вінніков, С. Голота, Ю. Галустьян, В. Головенько, О. Грущенко, М. Гуляєва, Є. Додіна, О. Кікоть, В. Кузнецов, С. Левченко, Л. Кобилянська, С. Круглик, О. Михайловська, В. Новохацький, Л. Паливода, С. Паливода, О. Пархомчук, В. Пашенко, Є. Пожидаєв, О. Стегній, О. Тарасов, О. Клименко, В. Нанівська, А. Ткачук, М. Шевченко та ін [11].

Серед науковців й дослідників, які вивчали громадські, недержавні організації соціальної сфери та їх роль у соціальному обслуговуванні населення, можна назвати працівників Школи соціальної роботи В. Полтавця, Р. Кравченко, Н. Кабаченко, О.

Васильченко, Центру інновацій та розвитку – О. Сидоренко, а також ці питання у своїх дослідженнях розглядали Т. Семигіна, І. Мигович, П. Жовніренко та інші [12, 89 – 94].

Мета статті полягає в охарактеризуванні діяльності державного на недержавного секторів у сфері надання соціальних послуг в українській сільській місцевості, показати важливість взаємозв'язку державного та громадського секторів.

Як зазначається у статті 13 Закону України «Про соціальні послуги» надавачами соціальних послуг можуть бути державні, комунальні або недержавні сектори.

До надавачів соціальних послуг недержавного сектору належать підприємства, установи, організації, крім визначених частиною другою цієї статті, громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності [5].

Останнім часом в Україні важливу роль в реалізації соціальної політики відіграє третій сектор сучасного громадянського суспільства, який є недержавним, неурядовим, некомерційним, незалежним, неприбутковим, благодійним сектором добровільної активності. Це недержавні, позабюджетні, неприбуткові організації, сферою діяльності яких здебільшого є галузі культури, охорони здоров'я, освіти, соціальної допомоги, житлово-комунального господарства, спорту тощо [12, 89 – 94].

Незважаючи на те, що надання соціальних послуг в Україні є прерогативою саме держави, організації недержавного сектора у сфері надання соціальних послуг особам, які цього потребують, відіграють значну роль. Спектр соціальних послуг, що надаються недержавними організаціями, є досить широким та охоплює такі соціальні сфери: надання соціальних послуг людям з обмеженими можливостями, соціальна реабілітація, робота з дітьми та молоддю, допомога сім'ям з дітьми-інвалідами, соціальна профілактика негативних явищ серед молоді, протидія поширенню епідемії ВІЛ/СНІД, робота з безпритульними, психолого-педагогічне консультування та інші [1, С. 445-450].

Забезпечення належних умов життя громадян і соціальних стандартів віднесено до основних напрямів діяльності держави. Соціальна сфера, яку утворюють галузі, що

надають різні послуги для населення, є особливо «чутливою» сферою в суспільному житті, яка потребує з боку держави постійної уваги та управлінського впливу.

Надання якісних соціальних послуг є важливим показником, який оцінює спроможність держави виконувати соціальну функцію. Це питання набуває все більшої важливості в реаліях сьогодення, які характеризується частими і зтяжними фінансово-економічними кризами, внаслідок чого прибутки переважної більшості населення стають невисокими, платоспроможність знижується, а попит на соціальні послуги зростає.

За своєю сутністю соціальні послуги є державними. Тому держава бере на себе зобов'язання щодо гарантування особам, що перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги (громадяни похилого віку, інваліди, сироти та ін.) надання соціальних послуг визначених стандартів якості та несе за це відповідальність [3].

Недержавний сектор надання соціальних послуг менш розгалужений. За кордоном у кожній країні соціальну політику провадять відповідні організації недержавної інфраструктури: органи систем соціального партнерства, недержавні (некомерційні) організації, фонди.

Проблемами соціальної сфери України займаються недержавні неприбуткові організації, які за законодавством України можуть мати такі форми: громадські організації, благодійні організації, благодійні фонди, кредитні спілки. Надання соціальних послуг в Україні традиційно було прерогативою держави. Однак не можна залишати поза увагою існування недержавних організацій, які і здатні, і здебільшого забезпечують попит на соціальні послуги у громаді [12, 89 – 94].

Останнім часом в Україні важливу роль в реалізації соціальної політики відіграють громадські організації осіб з інвалідністю і ветеранів, які є незалежні, неприбутковими та благодійними і разом з тим недержавним, некомерційним сегментом соціального захисту громадян.

Сферою діяльності таких громадських організацій і спілок є проведення заходів та надання різних послуг здебільшого в галузі соціального захисту і охорони здоров'я

населення, освіти, культури, спорту тощо. У той же час багато осіб з інвалідністю і ветеранів війни, зокрема учасників бойових дій, які брали участь в антитерористичній операції (операції об'єднаних сил), членів їх сімей та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи яким державою гарантовані права на соціально-психологічну і лікувально-оздоровчу допомогу (реабілітаційно-соціальні послуги), звертаються до даних громадських організацій, які допомагають їм долати життєві труднощі та підтримувати соціальну активність.

Роль цих громадських організацій і спілок з кожним роком стає більшою і важливою у різних сферах життєдіяльності особи з інвалідністю і ветеранів зокрема як захист прав людини, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист населення, екологія, культура тощо [2, С. 21 – 22].

Недержавний сектор може використовувати такі ресурси, як волонтерська праця, ініціативність та активність членів організації, психологічна підтримка на засадах принципу «рівний-рівному», альтернативні матеріальні ресурси у вигляді пожертв, грантів, членських внесків, спрямовувати доходи від власної підприємницької діяльності на розвиток соціальних послуг [12, 89 – 94].

Під поняттям «недержавна організація соціальної сфери» розуміємо неприбуткові, некомерційні організації, які декларували вирішення соціальних проблем взагалі чи проблеми окремих груп користувачів як свою місію [7, С. 130 – 144].

Громадські організації не належать ні до державного, ні до комерційного сектору – пенсійні, благодійні фонди, фонди культури, науки, біржі, університети тощо, усі вони працюють на задоволення потреб громади, надають послуги жінкам чи чоловікам, дівчатам чи хлопцям. Прослідковуючи історію виникнення громадських організацій, які надають соціальні послуги населенню, можна побачити, як почали заповнюватись прогалини в роботі з громадою, що потребує соціальних послуг, які мають базуватись на особистісному підході і гендерній складовій. Гендерна складова соціальних послуг є важливим компонентом, оскільки спрямована на розв'язання проблем кожного і кожної особистості не залежно від статі. На допомогу уряду прийшли громадські організації, які взяли на себе забезпечення соціальних потреб громади. Спеціалісти громадських організацій, які працюють за сучасними стандартами та розуміються на міжнародних

документах і рекомендаціях, враховують інтереси двох статей та передбачають реалізацію політики, що базується на розумінні вразливості як чоловіків, так і жінок.

Громадські організації, що представляють громадянське суспільство в більшості країн світу, це консолідований громадський рух або третій сектор, що активно працює з громадою, враховуючи життєві умови кожного індивіда, стать, соціальний статус та потребу в послугах. Вони спрямовують енергію жінок і чоловіків на творчу діяльність і тим самим знижують соціальну напруженість у суспільстві. Сфера діяльності громадських організацій в Європі та США охоплює практично всі галузі життя людини – економіку, політику, науку, культуру, освіту [8].

У статті 36 Конституції України зазначається, що громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [6].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

Стаття 21 Закону визначає основні права громадських об'єднань. У ній зазначається, що для здійснення своєї цілі громадське об'єднання має право:

- вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету;
- звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;
- одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію;
- брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проєктів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади,

органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя;

- проводити мирні зібрання;
- здійснювати інші права, не заборонені законом.

Стаття 22 Закону зазначає основні засади взаємодії громадських об'єднань з органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування [4].

Більшість національних та міжнародних експертів відмічають, що роль недержавних організацій у соціально-політичних процесах полягає у безпосередньому наданні послуг та представництві й захисті інтересів людей [9, С. 169 – 172].

Особливістю послуг недержавних організацій є їх соціальна й суспільна спрямованість, що базується на принципі пріоритету людини, солідарності та відповідальності, використанні отриманих доходів заради суспільного добробуту та задоволення інтересів громади [10].

Важливого значення для успішного функціонування сучасної держави набувають взаємовідносини органів державної влади з недержавними громадськими організаціями, які, будучи основою громадянського суспільства та базисом для розвитку й зміцнення демократії, покликані здійснювати громадський контроль за діяльністю органів державної влади, що є реальним проявом розвиненості демократії [11].

На нашу думку важливим аспектом, який впливає на зладжений процес соціального обслуговування в сільській місцевості, є підвищення рівня співпраці між державним і недержавним сектором як єдиного організму надання соціальних послуг на селі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Горова А. В. Недержавний сектор надання соціальних послуг: сучасний стан та перспективи розвитку / А. В. Горова // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 63. - С. 445-450. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_63_69.

2. Громадські організації та спілки осіб з інвалідністю як суб'єкти надання соціальних та реабілітаційних послуг засобами інклюзивного туризму в громаді: монографія / Кравченко О.О., Коляда Н.М, Каштан С.М.; Молоченко І.А. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2020. – С. 21 – 22
3. Дубич К. В. Механізми державного управління системою надання соціальних послуг.: дисерт.. на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, 2016.. – 437 с.
4. Закон України «Про громадські об'єднання». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
5. Закон України «Про соціальні послуги» Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
6. Конституція України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кравченко Р., Кабаченко Н. Розвиток недержавних організацій соціальної сфери // Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під ред. В. Полтавця. – К.: Видавничий дім «KM Academia». – 2000. – С. 130-144
8. Ламах Е. Б. Громадські об'єднання як надавачі соціальних послуг гендерного спрямування / Е. Б. Ламах. // Державне управління: теорія та практика. - 2013. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_31.
9. Матяж С. В., Гуріна А. А. Роль недержавних організацій у вирішенні проблем у соціальній сфері в Україні. Молодий вчений. - 2014. - № 7(2). - С. 169-172. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_7\(2\)_46](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_7(2)_46).
10. Сідельнік Л. Л. Залучення організацій громадянського суспільства до надання соціальних послуг в Україні. Аналітичний огляд сучасного стану та перспектив [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=6032293>
11. Цьвок М. С. Інформаційно-правове забезпечення діяльності недержавних громадських організацій в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». – Львів, 2016. – 228 с.

12. Черкашина Т. О. Недержавні громадські організації як суб'єкт надання соціальної допомоги населенню / Черкашина Т. О. // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2010. – № 2 (6). – С. 89–94.

REFERENCES:

1. Horova, A. V. (2012). Nderzhavnyy sektor nadannya sotsial'nykh posluh: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku. Aktual'ni problemy derzhavy i prava, (63), 445-450.
2. Kravchenko, O. O., Kolyada, N. M., Kashtan, S. M., & Molochenko, I. A. (2020) Hromads'ki orhanizatsiyi ta spilky osib z invalidnistyu yak sub'yekty nadannya sotsial'nykh ta rehabilitatsiynykh posluh zasobamy inklyuzyvnoho turyzmu v hromadi, 21-22.
3. Dubych, K. V. (2015). Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya systemoyu nadannya sotsial'nykh posluh (Doctoral dissertation, Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny).
4. Zakon Ukrayiny «Pro hromads'ki ob'yednannya». Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>
5. Zakon Ukrayiny «Pro sotsial'ni posluhy» Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
6. Konstytutsiya Ukrayiny. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Kravchenko, R., Kabachenko, N., & Vasyl'chenko, O. (2000). Rozvytok nederzhavnykh orhanizatsiy sotsial'noyi sfery, 130-144
8. Lamakh, E. B. (2013). Hromads'ki ob'yednannya yak nadavachi sotsial'nykh posluh hendernoho spryamuvannya. Derzhavne upravlinnya: teoriya ta praktyka, (1).
9. Matyazh, S. V., & Hurina, A. A. (2014). Rol' nederzhavnykh orhanizatsiy u vyrishenni problem u sotsial'niy sfery v Ukrayini. Molodyy vchenyy, (7 (2)), 169-172.
10. Sidiel'nik, L. L. Zaluchennya orhanizatsiy hromadyans'koho suspil'stva do nadannya sotsial'nykh posluh v Ukrayini. Analitychnyy ohlyad suchasnoho stanu ta perspektyv [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php>.
11. Ts'vok, M. YA. S. (2016). Informatsiyno-pravove zabezpechennya diyal'nosti nederzhavnykh hromads'kykh orhanizatsiy v Ukrayini.
12. Cherkashyna, T. O., & Cherkashyna, T. A. (2010). Nderzhavni hromads'ki orhanizatsiyi yak sub'yekt nadannya sotsial'noyi dopomohy naseleennyu, (6), 89–94.